

В. С. Курило, Г. П. Щука, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ПЛАНУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИКЛАДАЧУ-ПОЧАТКІВЦЮ

Курило В. С., Щука Г. П.

Планування самостійної роботи студентів: рекомендації викладачу-початківцю

У статті актуалізується важливість ефективної організації самостійної роботи студентів як головного фактора, який забезпечує успішність їхньої подальшої професійної діяльності. Відзначається, що викладачі-початківці мають певні ускладнення в процесі планування самостійної роботи студентів, що пов'язано з недостатнім рівнем висвітлення цієї проблеми в науковій літературі та відсутністю власного педагогічного досвіду.

Автор рекомендує організацію самостійної роботи студентів з конкретної дисципліни починати з процесу планування, виділяючи в ньому наступні етапи і характеризуючи кожен з них: вивчення документації; визначення її обсягу, мети і завдань, встановлення переліку тем, які будуть виноситися на самостійну роботу та переліку компетентностей, які мають бути сформовані у цей період; визначення затрат часу студента на виконання кожного виду самостійної роботи, розробку необхідних інструкцій та різномісних завдань; визначення критеріїв їх оцінювання, розробку системи контролю, визначення переліку обов'язкової для вивчення та додаткової літератури, оформлення відповідних елементів НМК.

Ключові слова: самостійна робота студентів, планування, навчальний процес

Курило В. С., Щука Г. П.

Планирование самостоятельной работы студентов: рекомендации преподавателю-новичку

В статье актуализируется важность эффективной организации самостоятельной работы студентов как главного фактора, обеспечивающего успешность их дальнейшей профессиональной деятельности. Отмечается, что начинающие преподаватели имеют определенные затруднения в процессе планирования самостоятельной работы студентов, что связано с недостаточным уровнем освещения этой проблемы в научной литературе и отсутствием собственного педагогического опыта.

Автор рекомендує організацію самостійної роботи студентів по конкретній дисципліні починати з процесу планування, виділяючи в ньому наступні етапи і характеризуючи кожен з них: вивчення документації; визначення її обсягу, цілей і завдань, встановлення переліку тем, які будуть виноситися на самостійну роботу і переліку компетентностей, які повинні бути сформовані в цей період; визначення витрат часу студента на виконання кожного виду самостійної роботи, розробку необхідних інструкцій і різноуровневих завдань; визначення критеріїв їх оцінювання, розробку системи контролю, визначення переліку обов'язкової для вивчення і додаткової літератури, оформлення відповідних елементів НМК.

Ключові слова: самостійна робота студентів, планування, навчальний процес

Сучасне суспільство ставить перед вищою професійною освітою завдання підготовки компетентного фахівця, який здатний швидко адаптуватися до змін у професійному середовищі; постійно поновлювати, здобувати та генерувати нові знання, застосовувати їх у практичній діяльності; орієнтуватися у зростаючому потоці інформації; самостійно критично творчо мислити; працювати в різних командах; активно досягати поставлених цілей і т.д.

Компетентність, дисциплінованість, відповідальність, самостійність, цілеспрямованість, організованість, комунікабельність – ці найбільш важливі якості майбутнього фахівця формуються значною мірою в процесі його самостійної діяльності. Проте, як показує практика, організація самостійної роботи студентів здійснюється більшістю викладачів недбало: з одного боку, вони не отримують за неї адекватної матеріальної винагороди, з іншого – не володіють методикою її організації. Особливо в складній ситуації перебувають викладачі-початківці, оскільки не мають достатнього педагогічного досвіду, який би дозволяв їм на інтуїтивному рівні вирішувати виникаючі проблеми, як це роблять більш досвідчені колеги.

Треба відзначити, що проблема самостійної роботи в дидактиці не нова. Її вивченням займалися Є. Белкін, Є. Голант, Б. Єсіпов, Р. Лемберг, І. Лернер, О. Нільсон, І. Унт, П. Підкасистий та інші науковці. Разом з тим, питання управління самостійною роботою студентів на сьогодні залишається одним з

найменш досліджених. Серед основних проблем, які виникають у процесі підготовки майбутніх фахівців і вимагають глибокого ґрунтового опрацювання, є визначення обсягу самостійної роботи, шляхів формування у студентів потреби в самостійній діяльності; структура, способи та раціональні прийоми організації самостійної роботи студентів тощо.

Цілком очевидно, що відповідь на ці питання передбачає проведення ряду ґрунтовних досліджень, ми ж у даній статті визначимо лише основні аспекти, на які повинен звернути увагу викладач, приступаючи до планування самостійної роботи студентів у межах конкретної навчальної дисципліни.

У зв'язку з тим, що поняття «самостійна робота» визначається науковцями у різних значеннях: як форма організації навчання, специфічний вид навчально-пізнавальної діяльності (Р. Назімов, І. Харламов, С. Гончаренко), дидактичний засіб навчання (П. Підкасистий) тощо, відразу зазначимо, що *самостійну роботу студентів* ми розуміємо як вид індивідуальної чи групової навчальної діяльності студентів, яка управляється викладачем опосередковано і здійснюється у відповідності до програми навчання у спеціально відведений для цього час з метою отримання конкретного результату.

Планування самостійної роботи студентів варто почати з вивчення документації, уточнення цілей її проведення. З цією метою, насамперед, необхідно встановити кількість годин, яка за навчальним планом відводиться на аудиторну та самостійну роботу студентів. При цьому треба пам'ятати, що навчальний план указує максимальний обсяг навчального навантаження, тому, незважаючи на існуючу практику, викладач повинен витримувати цей норматив і не перевантажувати студента.

Потім, якщо дисципліна нормативна, проаналізувати рекомендовану Навчально-методичною комісією програму дисципліни і відібрати теми (чи окремі питання) для самостійного опрацювання. З цією метою навчальний матеріал доцільно представити у вигляді «фундаментального дерева», стовбур та найбільші гілки якого складають основні теоретичні положення навчальної дисципліни. Їх варто розглядати на лекціях. Далі, в якості похідних від великих

гілок, виділяються різноманітні розгалуження – це другорядна інформація, яка деталізує, поглиблює, розширює і т.д. основні теоретичні положення, і може вивчатися студентами самостійно. З цього переліку визначається найбільш складний для засвоєння матеріал – його доцільно винести на семінарські та практичні заняття. Матеріал, який достатньо добре представлений у навчальній літературі і не викликає значних ускладнень при засвоєнні, може бути відразу винесений на контрольні роботи, залік чи екзамен.

При визначенні тем для самостійного опрацювання студентами необхідно керуватися наступними вимогами:

- цей матеріал має бути представленим у достатній кількості доступній для студента навчально-методичній літературі;
- викладення його у підручнику чи навчальному посібнику повинно бути повним, чітким, доступним, з прикладами;
- матеріал повинен поглиблювати, деталізувати інформацію, отриману на лекції;
- конкретизувати уяву про вже засвоєнні поняття та визначення;
- передбачати поглиблену роботу по систематизації та осмисленню отриманої інформації.

Отже, викладач повинен чітко уявляти «ланцюжок нової інформації», яку має засвоїти студент у процесі вивчення дисципліни.

Значно складніше це зробити, якщо нормативна програма дисципліни відсутня, або дисципліна відноситься до варіативної частини, тобто її зміст визначає сам викладач. Це досить відповідальне завдання, оскільки необхідно «вписати» цю дисципліну в систему освітньо-професійної підготовки, уникнувши дублювання навчального матеріалу та забезпечивши досягнення тієї мети, з якою вона вводилася до навчального плану. Здебільшого викладачі-початківці цим не займаються, тому і ми на цьому зупинятися не будемо.

На цьому етапі також важливо визначити міждисциплінарні зв'язки «свого» навчального курсу. Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх фахівців побудовані таким чином, що навчальний матеріал

викладається у певній послідовності, ускладнюючись з кожним роком навчання. При цьому частина інформації дублюється і подається в кількох навчальних курсах з різних точок зору. Тому доцільно вичленити ці вузлові теми, встановити термін та обсяг їх вивчення у курсі кожної з дисциплін і спільно з викладачами цих дисциплін визначити, як найкраще ці теми вивчати. Крім цього, в процесі спілкування з колегами, які викладають наступні, за логікою побудови навчального процесу, курси, необхідно визначити ключові теоретичні положення, що закладають основу подальшого навчання, щоб приділити їм більшу увагу.

Однією з типових помилок, якої допускаються викладачі на початку своєї професійної діяльності, є орієнтація самостійної роботи студентів лише на поглиблення їх теоретичних знань. Не варто забувати, що в процесі вивчення кожної навчальної дисципліни повинні формуватися конкретні загальні та професійні компетентності, визначені освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця. Професійні компетентності, які мають набути студенти у процесі вивчення конкретної дисципліни, визначаються у відповідності до її завдань та змісту.

Що стосується формування загальних, у тому числі навчальних, науково-дослідницьких, компетентностей, то більшість викладачів не приділяють цьому достатньої уваги. Але головне завдання вищої школи – навчити студента вчитися. Тому варто визначити, які загальні компетентності мають бути сформовані у студента протягом даного періоду навчання в курсі конкретної дисципліни.

Отримавши таким чином перелік загальних і професійних компетентностей, котрі мають бути сформовані у студента, викладач визначає, які саме теми забезпечують (чи дозволяють) їх формування, які види занять та форми їх проведення нададуть оптимальний результат, скільки часу може зайняти цей вид роботи, яким чином має бути представлений і оцінений її результат. Все це вноситься до робочої програми навчальної дисципліни.

Важливо звернути особливу увагу на визначення затрат часу студентами на всі види самостійної роботи, враховуючи опрацювання конспекту лекції, підготовку до семінарського чи практичного заняття, модульної контрольної роботи. На жаль, ці розрахунки здійснюються приблизно, оскільки науково обґрунтовані методичні рекомендації з цього приводу відсутні. Викладачі-початківці здебільшого переоцінюють важливість дисципліни, яку викладають, вважають, що будуть виглядати солідніше, якщо дадуть значний обсяг різноманітних завдань, і в результаті перевантажують студентів. У відповідь ті виконують лише якусь частину робіт або взагалі нічого не роблять.

З власного досвіду можна зазначити, що обсяг навчального матеріалу, який виноситься на одну годину самостійної роботи не повинен перевищувати того обсягу, який викладач планує на один час лекції; на дві години самостійної роботи доцільно виділяти не більше 20 сторінок технічного тексту. Виходячи з цього можна поррахувати скільки часу необхідно студенту на підготовку семінарського заняття, написання реферату і т.д. Проте ця цифра буде досить приблизною, оскільки студенти мають різний рівень сформованості навчальних компетентностей.

Іншою проблемою, яка зустрічається в процесі організації самостійної роботи студентів, є їхня надмірна завантаженість наприкінці семестру. Щоб уникнути цього, необхідно завдання для самостійної роботи розподіляти рівномірно протягом усього семестру і заздалегідь визначити точки проміжного та підсумкового контролю. Бажано, щоб результати самостійної роботи оцінювалися відразу, а в кінці семестру лише підводився підсумок.

На цьому етапі викладач також має продумати мотивацію студентів та способи їх стимулювання: включити результати самостійної роботи в показники поточної успішності, за окремі її види (реферат, доповідь і т.д.) встановити додаткові бали в системі оцінювання, винести питання, які мають вивчатися самостійно, в модульні контрольні роботи і т.д. Кількість балів, яку отримує студент за систематичну і планомірну самостійну роботу, не регламентується і встановлюється викладачем у залежності від його особистих

переконань, проте вона має бути такою, щоб у студента не зникло бажання нею займатися.

Визначивши види самостійної роботи студентів з урахуванням цілей навчальної дисципліни, а також часу, який має затратити студент на їхнє виконання, викладач приступає до конструювання завдань, інструкцій та алгоритмів виконання певних видів робіт. На цьому етапі необхідно детально ознайомитися з наявною навчально-методичною літературою.

Здебільшого виявляється, що потрібні навчально-методичні посібники відсутні, а ті, які є в наявності, не відповідають завданням організації самостійної роботи студентів: передають лише зміст навчального матеріалу; правила, закони, висновки подаються в готовому вигляді і вимагають лише заучування; кількість завдань, які вимагають від студентів самостійного осмислення, співставлення, узагальнення і т.д. обмежена. Отже, викладач має сам складати необхідні завдання, питання, тести, інструкції тощо.

Щоб зменшити обсяг цієї роботи, доцільно ознайомитися з навчально-методичним забезпеченням інших дисциплін: вимоги до написання рефератів, курсових робіт, доповідей; рекомендації по конспектуванню першоджерел, оформленню списку літератури і т.д. – все це повторюється і може бути успішно використано. Взагалі, бажано, щоб на кафедрі існували єдині вимоги щодо технології виконання та оформлення цього виду робіт.

Єдина технологія конструювання завдань для самостійної роботи відсутня, оскільки дисципліни різних циклів значно відрізняються за своїми навчальними завданнями та змістом. Загальною рекомендацією може бути побажання представити задачі всіх трьох класів (конкретно-практичні; інформаційно-пошукові та творчі), які дозволяють охопити три рівні навчально-пізнавальної діяльності: репродуктивний, реконструктивний та творчий.

Самостійна робота репродуктивного (тренувального) рівня передбачає виконання робіт за зразком – конспектування, заповнення таблиць, рішення задач і т.д. Всі дані іскомого і сам спосіб виконання завдання мають бути

обов'язково представлені в самому завданні чи у відповідній інструкції. Пізнавальна діяльність студента полягає в пізнанні, осмисленні, запам'ятовуванні; відбувається формування знань-копій та знань, які дозволяють вирішувати типові завдання. Мета таких робіт – закріплення знань, формування відповідних умінь, навичок у рамках навчального комплексу модуля.

Реконструктивний рівень передбачає реконструювання, перетворення структури та змісту засвоєної раніше навчальної інформації, аналіз різних шляхів виконання завдання, вибір найбільш правильних з них і т.д. Пізнавальна діяльність студентів полягає в самостійному застосуванні набутих знань для вирішення завдань, які виходять за межі наданого зразка і вимагають застосування індуктивних чи дедуктивних методів. Це – складання планів, тез, анотацій, схем, написання рефератів, доповідей тощо.

Самостійна робота творчого (пошукового) рівня полягає у застосуванні набутих знань при вирішенні нетипових завдань у зовсім нових ситуаціях і передбачає глибоке проникнення в сутність явища, встановлення нових зв'язків та відношень, генерування нової інформації на базі засвоєного раніше формалізованого досвіду, що сприяє формуванню гіпотетичного аналогового мислення. Творчі завдання цього типу передбачають аналіз проблемної ситуації та пошуки її вирішення. Це – виконання курсових проектів, наукових досліджень.

При підготовці завдань для самостійної роботи необхідно враховувати кілька важливих моментів:

- пакет завдань повинен включати всі типи задач, методами рішення яких студент має оволодіти для успішного проходження контролю;
- встановити мінімум завдань, який повинен виконати всі студенти, та передбачити складніші завдання для більш підготовлених;
- завдання повинні бути пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, орієнтувати студентів на вирішення конкретних практичних проблем;

- головне при складанні завдань – розуміння студентами їх значення та корисності.

Отже, технологія конструювання завдань повинна відображати зміст дисципліни, відповідати її цілям, включати різні види та рівні пізнавальної діяльності студентів. Завдання повинні будуватися таким чином, щоб студент розумів не лише те, що він повинен зробити, але і те, як він має це зробити. Одночасно з підготовкою завдань доцільно розробляти плани проведення практичних занять.

Далі здійснюється проектування системи контролю та визначення критеріїв оцінки пропонованих завдань. Необхідно провести доскональний відбір засобів контролю, визначити його етапи (точки проведення проміжного та підсумкового контролю) і форми звітності, розробити індивідуальні форми контролю; запланувати консультації, визначити можливість та умови перескладання низьких результатів і т.д..

Логічно побудована система контролю за самостійною роботою студентів забезпечує рівномірне навантаження протягом семестру як викладачів, так і студентів, і дає можливість своєчасно визначати недоліки її організації та вносити необхідні корективи.

Що стосується визначення критеріїв оцінювання результатів самостійної роботи, то вони будуть різні не лише для різних видів робіт, але й для одного виду робіт на різних курсах. Такими критеріями можуть виступати:

- рівень засвоєння студентом навчального матеріалу;
- рівень сформованості умінь студента використовувати теоретичні знання при виконанні практичних задач;
- рівень сформованості умінь студента активно використовувати інформаційні ресурси, знаходити потрібну інформацію, вивчати її та застосовувати на практиці
- рівень сформованості загальних та професійних компетентностей;
- обґрунтованість та чіткість відповіді;
- оформлення роботи у відповідності з вимогами;

- уміння чітко сформулювати проблему, запропонувати її рішення, критично оцінити це рішення та його наслідки;
- уміння показати, проаналізувати варіанти дій;
- уміння сформулювати свою позицію, оцінку та аргументувати її.

Закінчується планування самостійної роботи студентів складанням списку основної та додаткової літератури. Незважаючи на те, що всю наявну літературу необхідно опрацювати ще до початку роботи над проектуванням курсу, визначати, яку саме доцільно рекомендувати студентам, варто наприкінці.

До списку обов'язкової для вивчення літератури в першу чергу повинні увійти нормативно-правові акти, які безпосередньо стосуються змісту навчальної дисципліни. Цілком очевидно, що до цього переліку необхідно ввести також і підручники з грифом МОН України. Всі інші підручники та навчальні посібники обираються з того розрахунку, що вони найбільш повно розкривають зміст навчальної дисципліни та за обсягом не перевищують часу, який виділяється на самостійну роботу студентів з цієї дисципліни. Обов'язкова для вивчення література має бути опрацьована усіма без винятку студентами.

Перелік додаткової літератури розрахований на студентів, які мають більш високий рівень сформованості навчальних компетентностей, тому може включати періодичні видання, монографії, матеріали конференцій і т.д. При цьому необхідно звернути увагу, що досить часто в періодиці, а особливо в Інтернет ресурсах подається інформація не лише популістського чи ненаукового характеру, але й така, що зовсім не відповідає дійсності. Тому викладач в обов'язковому порядку повинен детально ознайомитися з інформацією перед тим, як рекомендувати її студентам, особливо першого курсу. На старших курсах вони вже зможуть самостійно вичленити необ'єктивні дані. Цілком очевидно, що додаткова література не обов'язкова для засвоєння, і результативна робота з нею повинна давати додаткові бали при оцінюванні студента, підвищуючи його навчальний рейтинг.

Завершується підготовка викладача до організації самостійної роботи студентів розробкою та оформленням відповідних елементів НМК. Навчально-методичне забезпечення самостійної роботи передбачає наявність конспекту лекцій, електронних підручників, навчальних посібників, навчальних програм, роздаткового матеріалу і т.д.

Іноді викладачі-початківці (серед викладачів зі стажем роботи це зустрічається значно рідше) відмовляються давати у користування студентам тексти власних лекцій, посилаючись на те, що це їхня інтелектуальна власність. На наше глибоке переконання, це не зовсім коректно. Лекції викладача у перші роки його діяльності представляють собою у кращому випадку реферовані викладення чужих підручників, у гіршому – їх копії. Тому говорити про інтелектуальну власність не доводиться. Якщо все ж таки викладач наполягає, варто їх оформити відповідним чином. У будь-якому випадку, студенти, особливо заочної форми навчання, повинні мати доступ до текстів лекцій.

Отже, підготовка викладача до управління самостійною роботою студентів починається задовго до початку навчального семестру і передбачає визначення її обсягу, мети і завдань, встановлення переліку тем, які будуть вноситися на самостійну роботу та переліку компетентностей, які мають бути сформовані у цей період; визначення затрат часу студента на виконання кожного виду самостійної роботи, розробку необхідних інструкцій та різнорівневих завдань; визначення критеріїв їх оцінювання, розробку системи контролю, визначення переліку обов'язкової для вивчення та додаткової літератури, оформлення відповідних елементів НМК.

Цілком очевидно, що обсяги статті не дозволили зупинитися на кожному етапі більш детально. Поза нашою увагою залишилися основний та заключний етапи організації самостійної роботи студентів, що і буде тематикою наших подальших досліджень.

Kurylo V. S, Shchuka G. P.

Planning of students' independent work: recommendations for teacher beginner

The article actualizes importance of effective organization of independent work of students as the main factor that ensures the success of their future profession. It is noted that teacher beginners have some difficulties in planning of independent work of students. This is because the problem is not sufficiently covered in the scientific literature and teacher beginners have no own teaching experience.

The author recommends to organize the independent student's work of a particular discipline as follows. First, make a plan, identify the following steps and describe each of them: studying documentation; determination of its scope, goals and objectives, establishing the list of topics for independent work and the list of competencies that must be formed during this period; definition of necessary time for implementation each type of independent work by the student, developing of the necessary instructions and split-level tasks; determination of the criteria for their evaluation, development of control system, determining the number of mandatory and additional educational literature, designing relevant elements of the scientific methodical complex.

Keywords: independent work of students, planning, educational process

Відомості про авторів

Курило Віталій Семенович – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, голова Наглядової ради ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Основні наукові інтереси зосереджено на проблемах функціонування системи вищої освіти в країні.

Щука Галина Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри туризму, готельної і ресторанної справи ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Основні наукові інтереси зосереджено на проблемах підготовки кадрів для сфери туризму.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2015 р.

Прийнято до друку 24.04.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Савченко С.В.

V. S. Kurylo, H. P. Shchuka, SE “Luhansk Taras Shevchenko National University”

**PLANNING OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK:
RECOMMENDATIONS FOR BEGINNING TEACHER**

V. S. Kurylo, H. P. Shchuka

Planning of Students' Independent Work: Recommendations for Beginning Teacher

The article actualizes importance of effective organization of independent work of students as the main factor that ensures the success of their future profession. It is noted that teacher beginners have some difficulties in planning of independent work of students. This is because the problem is not sufficiently covered in the scientific literature and teacher beginners have no own teaching experience.

The author recommends to organize the independent student's work of a particular discipline as follows. First, make a plan, identify the following steps and describe each of them: studying documentation; determination of its scope, goals and objectives, establishing the list of topics for independent work and the list of competencies that must be formed during this period; definition of necessary time for implementation each type of independent work by the student, developing of the necessary instructions and split-level tasks; determination of the criteria for their evaluation, development of control system, determining the number of mandatory and additional educational literature, designing relevant elements of the scientific methodical complex.

Keywords: independent work of students, planning, educational process

The task of higher education, according to the requirements of modern society is preparing qualified specialist, who is able to adapt quickly to changes in the professional environment; constantly renew, acquire and generate new knowledge, apply them in practice; navigate the increasing flow of information; self-critically creatively think; work in different teams; actions to achieve the goals, etc.

Competence, discipline, responsibility, independence, purposefulness, good organization, communicability – these are the most important characteristics of future specialist. These characteristics are largely formed in the process of self-independent

activity. However, in practice, most of the teachers organize the independent work of students carelessly: on the one hand, they do not receive adequate financial compensation, on the other – do not know the methods of organization. Especially in difficult situations are teacher beginners, because they do not have sufficient teaching experience, which would allow them to solve problems intuitively, as more experienced colleagues have.

It should be noted, that the problem of independent work in didactics is not new. The problem was studied by E. Belkin, E. Holland, B. Yesipov, R. Lemberg, I. Lerner, O. Nilsson, I. Unt, P. Pidkasystyy and by other scientists. However, the management of students' independent work today is one that least studied. The main problems that arise in the process of preparing future professionals and require deep, thorough study are: the definition of the volume of independent work, the formation of needs to work independently; structure, methods and techniques of rational organization of independent work of students and others.

Clearly, the answer to these questions involves a series of thorough research, we will only define the main points in this article, which should pay attention to the teacher at the start of planning independent work within a particular discipline.

Due to the fact the term "independent work " is defined by scientists in different ways: as a form of training, a specific type of teaching and learning activities (R. Nazimov, I. Kharlamov, S. Goncharenko), didactic teaching tool (P. Pidkasystyy), etc., just note, that the independent work of students, we understand as a form of individual or group learning activities of students, which is controlled indirectly by the teacher and carried out in accordance with the training program in a specially designated time to obtain a specific result.

Planning students' independent work must begin with an examination of the documentation, clarifying the objectives of its implementation. According to it, first of all, it is necessary to set the amount of hours that after a curriculum are taken with audience and independent work of students. It must be remembered, that the curriculum

specifies the maximum amount of workload, because, despite the current practice, the teacher must maintain this standard and not overload the student.

Then, if discipline is normative, the teacher must analyze the program recommended by the Educational Commission and select the topic of discipline (or specific issues) for independent study. For this purpose, it is advisable to present course material in the form of “fundamental tree”. Trunk and major branches of this tree make up the basic theoretical principles of the discipline. It should be viewed in class. Further, large branches are divided into smaller ones – it is secondary information. It details, enhances, extends the basic theoretical principles, and can be studied by students themselves.

The most difficult material from this list should be considered in seminars and workshops. If the material is very well represented in educational literature and does not cause considerable complications at mastering, it can be directly used in the control works, test or examination.

To determine the topics for independent study, students should be guided by the following requirements:

- this material must be submitted in sufficient quantity in educational literature and be available to the student;
- presentation of the material in the textbook or the manual must be complete, clear, accessible, be with examples;
- material should deepen, refine the information obtained in the lecture;
- material must specify the overview of concepts and definitions that have been learned;
- material should provide the work of organizing and understanding of educational information.

Therefore, the teacher should be clear on sequence of new information that develops by students in the process of studying the discipline.

If there is no normative discipline program or maintenance of discipline defined by a teacher, it is very difficult to do. This is a quite important task, because it is necessary to “fit” this discipline in education and training. So we need to avoid duplication of training material to achieve educational goals in accordance with the curriculum. Mostly, teacher beginners do not do it, so we will not stop at this too.

At this level, it is important to identify interdisciplinary connections of “your” educational course. Educational and vocational training programs for future specialists constructed so, that the course material is taught successively and becomes more difficult with each passing year of study. Based on the foregoing, the information is duplicated and available in several courses from different perspectives. Therefore, it is necessary to allocate these topics, determine the timing and volume of study for each discipline and together with teachers of these subjects to determine the best way to explore themes. In addition, it is necessary to identify basic theoretical principles that make the groundwork for further study, in order to give them more attention, with colleagues, who teach other courses of the educational process

Teachers make typical mistake at the start of their activity. It is the orientation of independent work of students only on increasing of their theoretical knowledge. Remember, that general and specific professional competence should be formed by studying each discipline. This competence determined by qualification characteristic of a specialist. Students studying a particular discipline, should acquire professional competence, which depends on the objectives and content of the discipline. Most of the teachers do not pay enough attention to the formation of general, academic, research competencies. But the main problem of high school is to teach students to learn. Therefore, it is necessary to determine what general competencies must be formed by the student, who studies particular discipline for this period.

When the teacher gets a list of general and professional competencies, acquired by the student, he defines what kinds of themes, can provide formation of these competences, what kinds of occupations and shapes can provide optimal results, how

long it takes for this kind of work, how to be evaluated its result. All this adds to the work program of the course.

It is important to pay special attention to the definition of time, that students spend for study. It is an interval of time for all kinds of independent work, it includes studying lecture notes, preparing for seminars or practical lesson and modular control work. Unfortunately, these estimates are made approximately, because there are no method recommendations scientifically based. Teacher beginners overestimate the importance of the discipline they teach, believe that they look more impressive if they give a significant amount of different tasks. So, we have overloading of students, as a result. In response, students perform only some of the work at all or do nothing.

According to my own experience, I can point out, that the amount of educational material for one hour of individual work should not exceed the amount of the material that the teacher gives for one hour of lecture. It is expedient to give no more than 20 pages of technical text for two hours of independent work.

So, you can calculate how much time is necessary for training seminars, essay writing, etc. However, this figure is approximate, because students have different level of educational competencies.

There is another problem in the process of independent work of students – their excessive workload at the end of the semester. To avoid this, it is necessary to allocate tasks for independent work evenly throughout the semester and predefine point of intermediate and final control. It is desirable to evaluate the results of independent work immediately, but at the end of the semester just sums up the results.

At this level, the teacher should also consider the ways to motivate students and stimulate them. When the teacher summarizes the current performance indicators, he must include the results of independent work, such as an essay, report, etc. The teacher can also use additional scores in evaluation system and propose the questions for independent work in modular tests, etc. Teacher independently, according to his own

opinion, evaluates the systematic work of the student. The scores should motivate students to further study.

The teacher must determine the types of independent work and time on their fulfillment in accordance with the objectives of the discipline. After that he has to do instructions and algorithms for performance of various types of work. At this stage you should get acquainted with educational literature that is available.

In practice, very often, required manuals are not available. Training materials, that are available, do not help in the organization of independent work of students and give only a content of educational material. Regulations, laws and conclusions are submitted in finished form, and only require learning. There are a limited number of tasks for independent work, comparison, generalization, etc. Consequently, the teacher must independently compose necessary tasks, questions, tests, instructions and more.

It is advisable to read the educational literature of other disciplines to reduce the scope of this work. These are requirements of writing essays, term papers, reports, recommendations of epitomizing of primary sources, make a reference list, etc. All this is repeated and can be successfully used. It is very good to have the uniform requirements for implementation and design of all types of works in the Department of University.

There is no universal method of constructing tasks, because the disciplines of different cycles, have different learning objectives and content. So, it is recommended to present all three kinds of tasks (practical, the task of finding information and creative task). They can cover three levels of teaching and learning: reproductive, reconstructive and creative.

Independent work of reproductive (training) level, involves works according to the sample. This includes: writing lectures, filling spreadsheets, tasks solving, etc. All data and method of assignment must be submitted in the task or in the relevant instruction. Student's learning activity includes: knowledge, understanding, and memorization. As a result, we build up knowledge-copies and knowledge to solve

common tasks. The purpose of these works - consolidation of knowledge, development of relevant skills in educational complex of modulus.

Reconstructive level includes transformation of the structure and content of the assimilated earlier educational information, analysis of different ways of doing tasks, choice of the most correct ways, etc. To solve the tasks, which differ from the sample and require of inductive or deductive methods, students must apply the acquired knowledge. This is cognitive activity, which involves the drawing of plans, thesis, abstracts, schemes, diagrams, writing essays, reports and more.

Independent work at creative (search) level includes the application of acquired knowledge in solving non-standard tasks in completely new situations and helps to deeply penetrate into the essence of the matter, establishes new links and relations, generates new information, based on previously learned experience and creates a hypothetical analog thinking. Creative tasks of this type include analysis of the problem situation and search for its solution. This is the implementation of course projects, scientific research.

Preparing tasks for independent work it is necessary to take into account a few important moments:

- package of tasks should include all types of tasks and the student must know the methods of solution of these tasks for successful passing exams;
- it is necessary to have minimum tasks for all students, and to envisage more difficult tasks for more prepared of them;
- tasks must be related to future professional activity, to direct students for solving of specific practical problems;
- it is important, understanding of the significance and usefulness of tasks by students.

So, the technology of composing the tasks must demonstrate content of the discipline, accordingly to its objectives, must include different types and levels of learning activities of students. Tasks should be built in such way, that the student would

understand not only what he has to do, but the way how he has to do it. Preparing tasks, it is advisable to develop the plans for the practical exercises.

After that, we have to design the control system and determine criteria for evaluation of the proposed tasks. It is necessary to conduct a thorough selection of controls, to determine its stages (point of intermediate and final control) and reporting forms, develop individual forms of control. It is also important to schedule consultations, to determine the possibility and conditions for a retake of bad results etc.

The control system of independent work, based on the logic, provides uniform load of teachers and students throughout the semester, and enables timely identify weaknesses and make the necessary adjustments.

Criteria for evaluation of the results of independent work are different not only for different types of work, but also for one type of work in various courses. Among these criteria are:

- level of mastering of educational material by a student;
- level of student's skills to use theoretical knowledge in the practical tasks;
- level of the student's abilities for active use information resources, find information, learn it and apply in practice;
- level of general and professional competence;
- validity and clarity of response;
- execution of work in accordance with the requirements;
- the ability to set forth the problem clearly, to propose its decision, critically evaluate this decision and its consequences;
- the ability to display and analyze options;
- the ability to generate position, evaluation and to substantiate this evaluation.

At the end of planning of independent student's work, we have to form list of main and additional literature. It is necessary to study all available literature before starting creation of educational course, but it's better to choose the best materials for students at the end of this process.

It is necessary to add the regulatory acts, which dictate the content of the course to the list of literature that is mandatory to study. It is clear, that textbooks with the vulture of the Ministry of Education and Science of Ukraine, should be included in the list too. All the other books and tutorials are selected, because they reveal the content of the course more fully and don't exceed the time, allocated to the independent work of students within this discipline. Literature that is mandatory to study, must be learnt by all students.

A list of additional literature which is designed for students, who have higher levels of educational competencies, can include journals, monographs, conference material, etc.

It should be noted that very often periodicals, especially Internet resources provide populist and unscientific information, frequently this information is untrue. Therefore, the teacher must thoroughly review the information before recommending it to students, especially in the first year of study. At senior courses, they will be able to distinguish biased data.

It is clear, that additional literature is not mandatory and the work with it should give extra points for evaluation of student, increase his educational rating.

The teacher must develop and write respective elements of scientific methodological complex and it is the end of organization of independent work of students. Scientific methodological support of independent work provides lecture notes, electronic textbooks, tutorials, training programs, educational handout, etc.

Sometimes the teacher beginners (among teachers with experience it occurs much less frequently) refuse to give students their own texts of lectures, because it is their intellectual property according to their opinion. We are deeply convinced that this is not entirely correct. Teacher's lectures in the first years of his activity are only adapted materials from other textbooks, this is in the best and at the worst, they are copies of these textbooks. That's why it isn't an intellectual property. If the teacher insists, it's

necessary to arrange the lectures in certain ways. In any case, the students, especially of distance learning, should have access to the texts of lectures.

Therefore, preparation of the lecturer to control students' independent work, starts long before of the beginning of the semester and envisages determination volume, purpose and objectives, the selection of the topics for independent work and the enumeration of competences, which must be formed during this period. Preparation of the lecturer also includes: determination of expenses of time for each type of independent work, the development of the necessary instructions and split-level tasks; determination of the criteria for their evaluation, development of control systems, determination of number of mandatory and additional literature and registration of relevant elements of scientific methodological complex.

It is clear, that the volume of the article does not allow to stop at each stage in detail. Outside of our attention is main and final stages of organization of independent student's work, it's will be subject of our further research.

Курило В. С., Щука Г. П.

Планування самостійної роботи студентів: рекомендації викладачу-початківцю

У статті актуалізується важливість ефективної організації самостійної роботи студентів як головного фактора, який забезпечує успішність їхньої подальшої професійної діяльності. Відзначається, що викладачі-початківці мають певні ускладнення в процесі планування самостійної роботи студентів, що пов'язано з недостатнім рівнем висвітлення цієї проблеми в науковій літературі та відсутністю власного педагогічного досвіду.

Автор рекомендує організацію самостійної роботи студентів з конкретної дисципліни починати з процесу планування, виділяючи в ньому наступні етапи і характеризуючи кожен з них: вивчення документації; визначення її обсягу, мети і завдань, встановлення переліку тем, які будуть виноситися на самостійну роботу та переліку компетентностей, які мають бути сформовані у цей період; визначення затрат часу студента на виконання кожного виду самостійної роботи, розробку необхідних інструкцій та різномісних завдань; визначення критеріїв їх оцінювання, розробку системи контролю, визначення переліку обов'язкової для вивчення та додаткової літератури, оформлення відповідних елементів НМК.

Ключові слова: самостійна робота студентів, планування, навчальний процес

Курило В. С., Щука Г. П.

Планирование самостоятельной работы студентов: рекомендации преподавателю-новичку

В статье актуализируется важность эффективной организации самостоятельной работы студентов как главного фактора, обеспечивающего успешность их дальнейшей профессиональной деятельности. Отмечается, что начинающие преподаватели имеют определенные затруднения в процессе планирования самостоятельной работы студентов, что связано с недостаточным уровнем освещения этой проблемы в научной литературе и отсутствием собственного педагогического опыта.

Автор рекомендует организацию самостоятельной работы студентов по конкретной дисциплине начинать с процесса планирования, выделяя в нем следующие этапы и характеризуя каждый из них: изучение документации; определение ее объема, целей и задач, установление перечня тем, которые будут выноситься на самостоятельную работу и перечень компетентностей, которые должны быть сформированы в этот период; определение затрат времени студента на выполнение каждого вида самостоятельной работы, разработку необходимых инструкций и разноуровневых задач; определение критериев их оценивания, разработку системы контроля, определение перечня обязательной для изучения и дополнительной литературы, оформление соответствующих элементов НМК.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, планирование, учебный процесс

Information about the author

Vitalii Semenovych Kurylo – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAPS of Ukraine, Head of Supervisory Council of SE “Luhansk Taras Shevchenko National University”. The main scientific interests are focused on problems of higher education system functioning in the country.

Halyna Petrivna Shchuka – Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Head of Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business of SE “Luhansk Taras Shevchenko National University”. The main scientific interests are focused on problems of staff training for tourism sphere.

The article was received by the Editorial Office on 22.03.2015

The article was put into print on 24.04.2015

Peer review – S. V. Savchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

